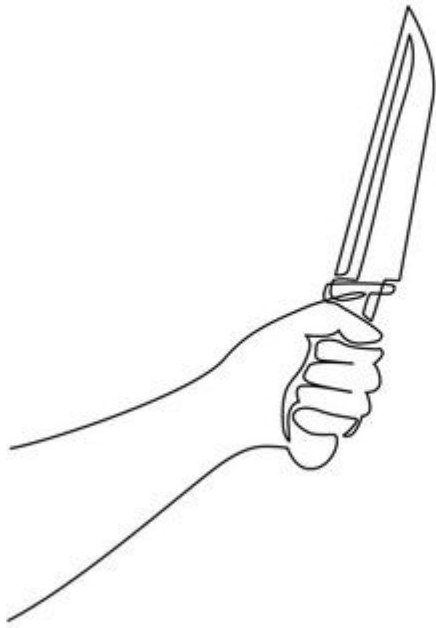

Hanjary tutan el

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Hanjary tutan el **HANJARY TUTAN EL**

kitapcy.ru

Garşa latynça şu aýtgyny gaýtalaýaryn: «Ad hominem!»

Adamyň haýsydyr bir mesele babatdaky pikiriniň ýerine şahsyna gönükdirilen sözleri aýtmak.

Şular ýaly:

Bir zadyň dogrudygyny, hakykatdygyny barada ynandyryjy maglumat görkezseňiz, garşyňyzdaky ol argumenti tankyt etmekden geçen, gaýtam argumenti görkezzen siziň bilen baglanyşykly dahylsyz şahsy taraplaryňyzy aýan edip, pikiriniňizi püçege çykarmaga dyrjaşýar. Ýöntemligiň agalyk sürýän jemgyýetlerinde şeýle ýagdaý gutulgysyz...

Ine... Soňky döwürde «araplar» babatda hem şoňa meňzeş çekişmeler bolup geçýär:

– Araplary halamalymy, halamaly däl?

Jüpbeli Ahmet hoja şeýle diýýär: «Araplar pazylatly halkdyr. Araplary söýmek imandyr, söýmezlik kapyrlykdyr!»

Beýleki bir ýanda-da «biziň mähellämiz» şeýle diýýär: «Araplar jahan urşunda bizi arkamyzdan pyçaklady!»

Ýurdumyzda taryh düşüňjesi ylmy taýdan däl-de, duýguçyl pikir ýöretmeler arkaly emele gelýär! Munda aýratynam ynanç esasly teologik pikirleriň roly uly!

Araplary halap, halamazlyk barada aýtmaly bolsa:

* * *

Arap taryhy ýurdumyzda köplenç Birinji jahan urşy bilen çäklenýär: «Arkamyzdan hanjarladylar!» Emma «hanjarlamaga» nädip gelinendiginiň üstünde onçakly durulmaýar!

Osmanly XVI asyryň başlarynda bütün arap ýurtlaryny basyp aldy. Sebäbi, araplaryň dünýäniň söwda ýollarynyň üstünde

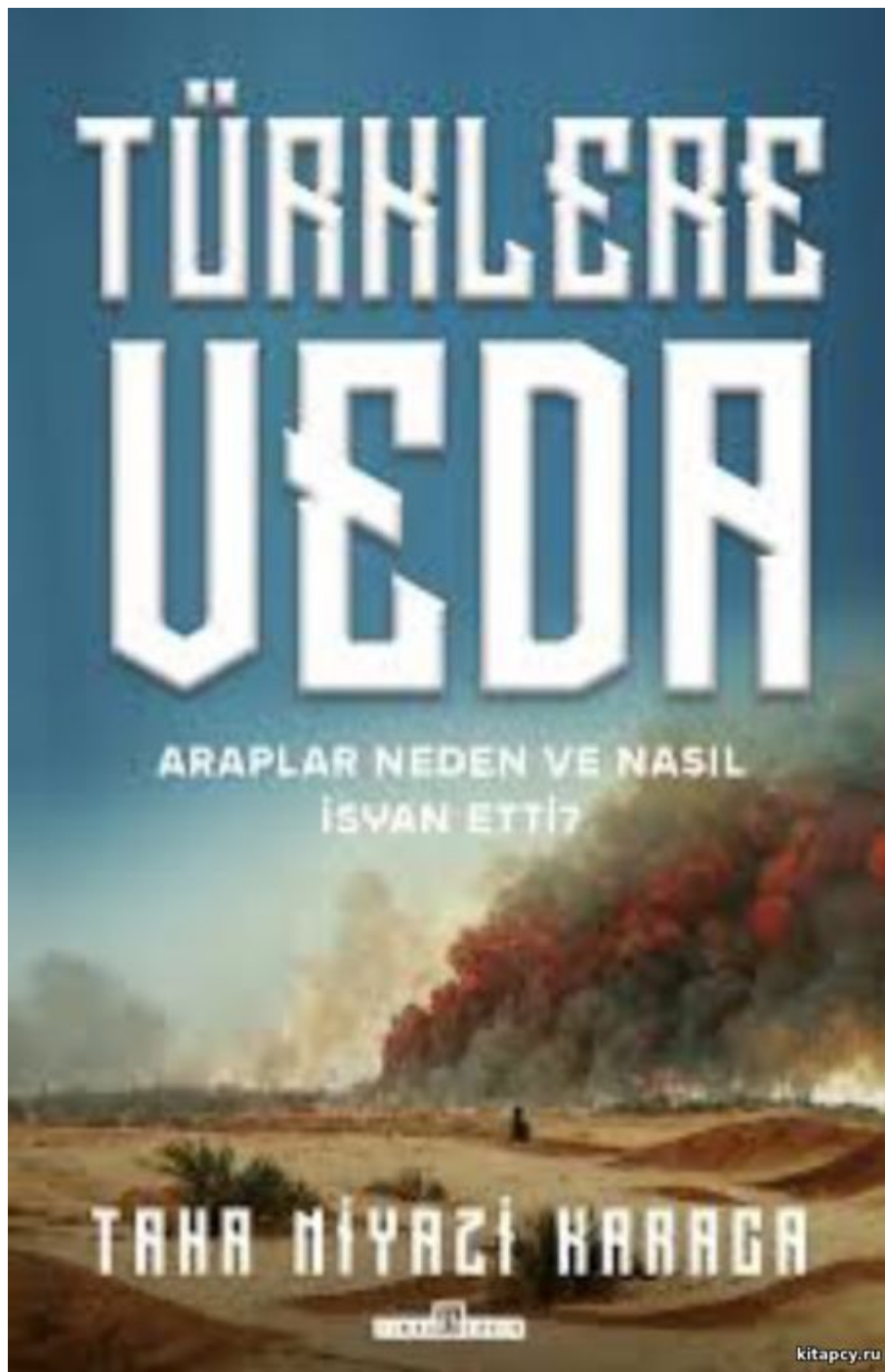
oturýanlygydy. Şeýle-de, osmanly begleriniň we paşalarynyň bu ýerdäki agramy ykdysady tarapdan has beter agalyk sürmek maksatlydy...

Ýewropada kapitalizmiň gülläp ösmegi täze bazarlara we çig mal gorlaryna duýulýan mätäçligi ýüze çykardy. Müsüriň pagtasy, şekerçiňrigi, Siriýadyr Palestinanyň pagtasy, dānesi, ýüňi, Liwanyň ýüpegi we başga baýlyklary ýewropaly kapitalistleriň işdāsini açdy...

Ýewropanyň Osmanlynyň üstýnde syýasy-ykdysady agalygy artdygysaýy arap topraklarynda eksplutasiýa we garyplaşmak çuňlaşdy.

Daşary ýurt kapitalynyň süýhorçylykly-eksplutasion düzgüniniň osmanly maliýesini iýip-gemirmegi diňe osmanly feodal sistemasyny dāl, ýurduň ähli ýerlerindäki jemgyýetçilik gatnaşyklaryny çagşadýardy...

Osmanlynyň çydamaga mejaly galmady welin, zāhmetkeş halkyň üstüne mündi. Edil anadoly daýhany, zāhmetkeşi ýerli maýadary ýaly arap halky-da eksplutasiýanyň agramyny çekmeli boldy: Meselem, müsürlī fellahlar (daýhanlar) öňküsinden dört esse köp salgyt töläp başlady. Özem, daýhanlar entek eken ekinleri yetiştirmäňkä başdan bir bölegini süýthorlara satdylar. Söwda durmanyň bāri ýanyna geldi. Sanasaň sogaby bar, aýtsaň aýdyp oturmaly.

* * *

Şeýdibem, araplarda jemgyýetçilik bimazalygy döremäge başlady, agzalalyklar ýüze çykdy. Arap şeýhleridir emirleri-de halkyň ganyny içýärdi. Harap bolan obalar boşap galypdy, göçüşlikler bolan şäherlerde açlyk höküm sürýärdi...

Arap topraklarynyň çar künjünde – birinji Liwandan başlap, XVIII asyrdan bäri daýhan gozgalaňlary turdy.

Maruni-dürzi ýaly etniki çaknyşyklaram çalt ýaýrady.

Doýdumy-doldumy ýok açgöz imperialistler Müsüri holtumlaryna dolap almak bilen arap ýurtlaryny ýekän-ýekän basyp alýardy.

Çakdanaşa girdejilerden ýaňa başy aýlanan ýewropa kapitally öz arasynda-da bäsdeşlik etmäge başlady.

Bütün bu zatlar bolup geçýärkä arap ýurtlarynda ilki Müsürde, soň beýleki ýerlerde garaşsyzlyk ugrunda göreş alyp barýan akymlar ýüze çykyp ugrady...

Ittihatçy 1908-nji ýylyň Iýul rewolýusiýasy arap geografiýasynda-da şatlykly garşylandy. «Osmanly-Arap doganlygy» jemgyýeti guruldy. Ittihatçylaryň arasynda Sadyk paşa El-Azm ýaly progressiwlerem bardy.

Emma ittihatçylar «ýara» melhem bolup bilmedi. Imperializmiň «Agzyny alart-da, höküm sür» syýasaty agalyk sürdi.

Birinji jahan urşuna şu atmosferada girildi: Müsür, Sudan, Alžir, Tunis, Marokko, Arabystanyň bir bölegi iňlislerdir fransuzlaryň tarapyna geçdi. Musulmany musulmana gyrdyrdylar... «Kut'ül-Amare» ýaly ýeňlişler iňlisleri üýşendirdi, Osmanlyny ysgyndan gaçyrmak üçin Hyjazyň emiri Şerif Hüseyin ýaly feodal han-beglerden peýdalandy. (Birnäçe ýyl geçenden soň iňlisler bu taktikany Şeýh Saidi ulanyp etjek boldy).

Uruşda ölen ýene arap zähmetkeşleri boldy...

Netijede:

Arap telekeçileri häzirem eksplutatirlenýär. Imperializmiň gysajyndaky arap şeýhleriniň nä gara görgüsi Gaza halky?

Meselä etniki tarapdan däl-de, ykdysady-syýasy tarapdan seretmek gerek...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 13.12.2023 ý. Publisistika